

Kunnskapsdepartementet
Pb. 8119 Dep
0032 Oslo

Att. Gunnhild Rønningen

Deres ref.: 200803829-/TJB

Vår ref.: 2009/927/MHØ

Dato:30.09.2009

Nasjonalt digitalt universitetsmuseum (NDU). Høring

Vi viser til Deres brev av 01.07.2009 hvor Universitetet i Stavanger, ble invitert til å avgi høringsuttalelse til NDU-utvalgets innstilling vedr. opprettelse av Nasjonalt digitalt universitetsmuseum. Innstillingen har vært gjennom en intern prosess ved Arkeologisk museum og ble behandlet i møte 23.09.2009 i museumsrådet ved Arkeologisk museum.

Generelt

Innledningsvis vil Universitetet i Stavanger berømme departementet for å ha løftet fram universitetsmuseene som en viktig samfunnsaktør, og for å ha fulgt opp St.meld. 15 (2007-2008) "Tingenes tale" ved raskt å sette ned et utvalg hvis oppgave var å utrede hvordan man best kan utvikle et nasjonalt digitalt universitetsmuseum. Vi støtter intensjonen om å opprette felles internettportaler for universitetsmuseene tilpasset forskning, både innenfor og utenfor museumssektoren, nasjonalt og internasjonalt, forvaltning og formidling, mot skolen og allmennheten og at NDU skal gjøres tilgjengelig gjennom åpne grensesnitt basert på internasjonale standarder og utvekslingsformat. Universitetsmuseene står overfor store utfordringer når det gjelder tilgjengeliggjøring av samlinger, arkiver og registre samt digital forskningsformidling. Vi har imidlertid en del prinsipielle innvendinger mot så vel innholdet som selve organiseringen og lokaliseringen knyttet til utvalgets forslag til NDU. Dette vil framgå under de ulike punktene Kunnskapsdepartementet ønsket særlig tilbakemelding på.

Utvalgets forslag til mandat for NDU

Utvalget foreslår en organisasjon med et styre som organisatorisk skal stå over universitetsmuseene, særlig når det gjelder hvordan formidlingen skal skje og hva som skal formidles. Konsekvensen er at universitetsmuseene/universitetene/forskerne mister sin rett til å bestemme hvordan materialet skal presenteres, tilgjengeliggjøres og formidles. Utvalget trekker derved et skille mellom forvaltning og forskning på den ene siden og formidling på den andre. Dette bryter med så vel universitetenes frihet som deres samfunnsoppdrag. Videre, da universitetsmuseene etter forskriftene til kulturminneloven, på vegne av staten, er tillagt forvaltningsansvar (i begrepet forvaltning ligger også forskningsformidling og tilgjengeliggjøring) for automatisk fredete løse kulturminner og dokumentasjonen knyttet til disse, vil det være i tråd med lovens intensjoner at det er forvalterne og eierne som styrer NDU. Konklusjonen er at UiS mener det er uheldig å opprette et parallelt museum utenfor universitetenes styring og vil foreslå at en heller bygger videre på eksisterende organisasjonsmodell knyttet til MUSIT (universitetsmuseenes it-organisasjon).

Hvorvidt mandatet til NDU svarer til hovedutfordringene

Hovedutfordringene, dvs. formål og oppgaver er ikke tilstrekkelig utredet i innstillingen, og følgelig kan mandatet vanskelig svare til disse.

Utvalgets forslag til organisering av NDU

NDU-utvalget foreslår oppretting av et NDU bestående av stab, IT- seksjon og formidlingsseksjon (i alt 27 ansatte) lagt til Universitetet i Oslo og et styre bestående av ni medlemmer hvorav museenes representasjon er fire, utnevnt av UHR-M. Det skal opprettes fleksible faggrupper knyttet til universitetsmuseene, men styringen av disse er underlagt styret og NDU.

Når det gjelder organisering av NDU er UiS av den oppfatning at det er viktigere å ha direkte kopling til primærmiljøene, der forskningen og forskningsformidlingen foregår enn til samlokalisering av stab, it-organisasjon og formidling. Etter vårt syn vil ideen om å bygge en helt ny organisasjon/institusjon på siden av de eksisterende universitetene som nevnt ovenfor, skape et unødvendig byråkrati. Vi foreslår derfor at det opprettes en it-stab og liten prosjektorganisasjon som knyttes til UiO (videreutvikling av DUG), mens formidlingsseksjonen kan spres på de øvrige universitetsmuseene. De gode ideene (jf kap. 6) oppstår der produksjonen av forskning og forskningsformidling foregår. Dersom en tror at dette ikke vil fungere, vil heller ikke faggruppene fungere. En egen formidlingsseksjon knyttet til UiO vil føre til at de ansatte verken er tett på forskningen, på basene der de skapes og utarbeides, eller tett på publikum. En annen fare er at all formidling blir for lik og konkurranseaspektet mellom museene forsvinner.

Det er seks universitetsmuseer og UiS mener at det må oppnevnes et medlem fra hvert av museene slik at disse har flertall i styret. Antall eksterne medlemmer bør reduseres.

Hvorvidt organisering og styringsvirkemidler er hensiktsmessig i forhold til det mandat som er foreslått for NDU

Den foreslåtte modellen er topptung, både mht. styret og det sentrale NDU. En kan lett ende opp med en egen organisasjon med sin egen kultur i motsetning til universitetsmuseene. "NDU skal ha egne internettportaler tilpasset forskning, både innenfor og utenfor museumssektoren, nasjonalt og internasjonalt, forvaltning og formidling, mot skole og allmenheten". Selv om medlemmer i styret skal inneha forvaltnings- og forskningskompetanse, savnes i forslaget en bredere faglig bakgrunn for de ansatte i NDU; samtlige foreslåtte stillinger er knyttet til formidling/it ol. Personer med forsknings- og samlingskompetanse mangler. Hvordan skal da NDU kunne bistå med gode rutiner for kvalitetssikring av data ved universitetsmuseene? Faggruppene er også underlagt og styrt av NDU. Også her er formidlings- og IT-kompetansen framhevet. Dette går delvis på tvers av visjonen om internettportaler tilpasset forskning. UiS er av den oppfatning at forskning og internasjonalisering av databasene er underkommunisert i utvalgets arbeid.

Sammenheng mellom mandat, organisering, styringsvirkemidler og myndighetsområde

Som det framgår av kommentarene under de ulike punktene mener vi at forslagene til mandat og organisering strider mot universitetenes og universitetsmuseenes oppgaver og oppdrag; universitetsmuseene skal drive forskning og forvaltning, og formidlingen skal være forskningsbasert. Også utarbeiding og konsolidering av databaser og felles tesaurus er forskningsbasert arbeid. Disse forutsetningene og premisene er underkommunisert i utvalgets innstilling. Konsekvensen av dette er et forslag om opprettelse av et parallellmuseum med eget styre overordnet universitetene/museene og med et strengt regime hvor alle museer skal underlegges flertallsvedtak selv om universitetsmuseene er i mindretall i styret. Mao. dersom en godtar mandatet, er det en sammenheng mellom ovennevnte faktorer. UiS vil imidlertid sterkt fraråde opprettelsen av et nasjonalt digitalt universitetsmuseum i den formen som NDU-utvalget foreslår i sin innstilling.

Hvorvidt rapporten gir svar på hvordan man best kan innpasse digitaliseringsarbeidet som allerede er gjort ved universitetsmuseene

Universitetet i Stavanger har siden 01.01.09 hatt observatørstatus i styret for MUSIT, koordineringsgruppa for kulturhistorie og enkelte faggrupper, fra 01.07.09 gikk UiS inn som deleier i MUSIT. Vi har derfor foreløpig begrenset innsikt i hvordan MUSIT arbeider, gjennomføringsgraden, effektiviteten og måloppnåelsen. Selv om NDU skal være noe mer enn MUSIT, savnes en grundigere behandling av forholdet mellom NDU og MUSIT i NDU-utvalgets hovedforslag. Vi mener også at de basene MUSIT har ferdigstilt/er i ferd med å ferdigstille er noe underkommunisert i utvalgets innstilling.

Utvalgets belysning av rettighetsproblematikk

Utvalget gir en grei oversikt over ulike lovverk knyttet til rettighetsproblematikk, men har i for liten grad problematisert universitetsmuseenes eierskap til samlingene i forhold til de rettighetene NDU-utvalget ønsker å gi styret i den foreslåtte organisasjonen. Videre er den vitenskapelige friheten underkommunisert; friheten og tradisjonen som ligger i forskernes rett til å publisere egne resultater.

Konklusjon

Ideen med opprettelsen av et NDU er god, men det bør styres som et tradisjonelt forvaltningsorgan hvor premisset er anerkjennelse av universitetsmuseenes/forskernes eierskap til egne samlinger, til forskningsresultater og til formidlingsuttrykk. Rent praktisk kan organisasjonen være en videreutvikling av MUSIT. Alle museer må være representert i styret. NDU bør være mindre topptungt enn foreslått og bortsett fra den tekniske delen av organisasjonen (DUG og koordineringsmedlemmer/stab) som kan lokaliseres til Universitetet i Oslo, bør de ansatte i NDU spres på de ulike universitetsmuseene. Da museenes formidling skal være forskningsbasert, må personalet knyttet til NDU ha forsknings- og samlingskompetanse i tillegg til formidlings- og IT-kompetanse. Dette for å realisere den delen av visjonen i "Tingenes tale" som omhandler internasjonalisering og forskning.

Sluttkommentarer

Selv om UiS er uenig i konklusjonene og forslaget til mandat, ser vi at NDU-utvalget har lagt ned et stort arbeid i utarbeidningen av innstillingen til NDU. Dessverre finnes noen faktafeil og unøyaktigheter som vi vil kommentere:

Under 1.3.3. Forvaltning står "Rollefordelingen etter kulturminneloven innebærer at det er Riksantikvaren som har frigivningsmyndigheten", her burde det presiseres at dette gjelder for faste automatisk fredete kulturminner. Frigivningsmyndighet for løse automatisk fredete kulturminner ligger hos universitetsmuseene (landsdelsmuseene) og vi behandler mange slike søknader hvert år (mer presist er at frigivningsmyndigheten er delegert til Riksantikvaren og landsdelsmuseene).

Under 4. Bakgrunn. Fram til 1970-tallet ble tilvekstene ved de fleste universitetsmuseene fortsatt publisert, gjerne i årbøker og lignende, dvs. "all verden fikk tilgang". Det fantes også kortarkiv hvor en kunne gå inn på hver kommune og hver gård for å finne hvilke gjenstander som stammer derfra og i tillegg fantes og finnes de offentlige tilgjengelige vitenskapelige arkivene. Datamaskiner var vel en mangelvare ved museene på 70-tallet. Utvalget har også utelatt at DAIK (den arkeologiske interimskommissjon) nedsatte et utvalg (med representanter fra alle landsdelsmuseene og Riksantikvaren) som utarbeidet rapporten "EBD-register for arkeologiske funn og faste fornminner" (1988). Dagens gjenstanddatabaser bygger i stor grad på dette arbeidet. At arbeidet ikke ble slutført med fungerende databaser skyldes nok at verktøyet manglet og de økonomiske kostnadene for høye.

Under 4.2.3 finnes en tabell over digitaliserte objekter ved universitetsmuseene – hvor det står at Arkeologisk museum har digitalisert 2 %. Som det framgår av vårt svar til NDU-utvalget er %-en anslått til å være 50. Tar vi utgangspunkt i antall museumsnummer (som kanskje er et bedre mål) er nå om lag 80 % digitalisert (og arbeidet er utført uten ekstraordinære midler).

Under 4.2.6 står (s. 55) at bare KHM har rutiner for lagring av geodata. I vårt svar til NDU-utvalget står det helt klart at vi har solide rutiner for lagring og at dataene kan nyttes i forskningssammenheng dersom en har GIS programvare.

Under 5.3.1 Restanser står det at universitetsmuseene mangler oversikt over restanser ... og det er lite kunnskap om hvor mye materiale som ikke aksesjonsføres. Arkeologisk museum er ikke blitt forespurt om dette temaet og vi har god oversikt over restansene våre.

Under 5.3.4 Kulturen i academia står det at "den enkelte (forsker) ofte vurderer sitt eget forskningsarbeid som viktigere enn å tilgjengeliggjøre data og dele dem med andre". Dette er en fortegnert virkelighetsoppfatning da forskningstiden for de fleste er mellom 20 og 50 %. Ved Arkeologisk museum er det for eksempel en av våre mest meritterte forskere som har redigert vår database.

Da Arkeologisk museum i Stavanger ble en del av Universitetet i Stavanger 1. januar 2009 ønsker vi å gjøre oppmerksom på at Universitetet i Stavanger ikke ble tatt med i forskriftsendringene til Universitets- og høyskoleloven som trådte i kraft 1. januar 2009 (se s. 82). Endringen innebærer at universitetene har et særskilt nasjonalt ansvar for å bygge opp, drive og vedlikeholde museer med vitenskapelige samlinger og publikumsutstillinger. Universitetet i Stavanger ber om at forskriftshjemmelen blir endret slik at den også omfatter Universitetet i Stavanger.

Med vennlig hilsen

Aslaug Mikkelsen
rektor

Per Ramvi
universitetsdirektør

Saksbehandler: Mari Høgestøl